

שבת קדש קדשים

"יום קדוש הוא מבוא ועד צאתו" • הצצה נדירה ומקיפה ליום השבת המרומם והנשגב בצילא דמהימנותא של רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, מפיהם של תלמידים ומקורבים ומפי כתבם • שזורים ומשובצים בתוך הדברים, אבני יסוד - הגדרות ומטבעות לשון ייחודיות אודות השבת וקדושתה, וטללי אורה - עובדות והנהגות מגדולי הדורות שנמסכו בחין מתק שפתינו

הרב מנחם נובורוצקי

ח' סדי' ורחמי הגדולים גברו על כוח השורות, והענקת לו הזכות הגדולה לחסות בצילא דמהימנותא הישיבה הקדושה 'מעלות התורה' במשך ארבע שנים תמימות. לאורך התקופה, נמנה על הסמוכים על שולחנו של רבינו זצוק"ל בקביעות בסעודות השבת.

דל הקולמוס מלתאר וקצר המצע מלהביע, את המורא הגדול והידי החזקה שנתגלו לנגד עינינו מדי שבת בשבתו. בתפילות השבת, בשיחות המרוממות והנשגבות, בסדרי הלימוד הארוכים, ובהנהגתו הקדושה בכל 'המעת לעת' של יום השבת 'מבוא ועד צאתו'.

באמת אמרו, רבינו זיע"א בכל ימות השבוע היה 'יהודי של שבת'. אין הכוונה בדווקא למאמר הוזה"ק (ח"צ כ"ט, ע"א) שתלמידי חכם הוא בבחינת שבת, שהיה מזכירו רבינו מפעם לפעם, אלא הדבר היה בא לידי ביטוי בכל הליכותיו. מלבד שנהג כמנהג רבינו הגר"א (מפשה רב סי' נ"ט) שתיכף לאחר התפילה ושיעור המשניות היה קורא מקצת מן הסדר שנים מקרא ואחד תרגום, גם קדקד תמיד בכל מכתביו להזכיר את השבת, יום ראשון בשבת וכו', כמעט בכל שיחה הבליעי בנעימה את החיוב להתחזק בהנהגה כיום השבת כראוי, ודיבורים אודות שבת קודש ומורא נשפכו ממנו בכל עת. ומכל מקום, שבת עצמה, הלא היא שבת !!!

'שבת קדש קדשים', כביטוי הנשגב של רבינו הגר"א באיגרתו, האירה בשבעים פנים של תורה, ובתלי תילים של הארות והרגשים ורחניים בבית מדרשו של רבינו זצוק"ל, ולא עת האסף במסגרת זו. בטורים הבאים נשתדל לגעת קמעא בקצה המטה ביערת הרבש, לדלות משהו שבמשהו מן הנחל הנובע, רסיסי נגוהות ואורה ושבירי וזהר, מאשר ראו עינינו שבת בשבתו, ולא מש מלבנו. אולי יהא בכך גם נסיון צנוע לעורר אהבת קדומים וזכרונות נעלים לאלו ששפר גורלם וחבלים נפלו להם בנעימים לאורך באור השבתות בהיכלו אומר כבוד, ולהנחיל מעט מזעיר לדורות עולם.

להשלמת היריעה ולכל יחסר המזג, השתדלנו לשלב בתוך הדברים, אבני יסוד - הגדרות ומטבעות לשון ייחודיות אודות שבת קודש וקדושתה שזכינו לשמוע תמידין כסדרן, וטללי אורה - עובדות והנהגות מגדולי הדורות שנמסכו בחין מתק שפתינו.

בנוסף, יצאנו ללקט כעמיר גורנה מפיהם של תלמידים ומקורבים מתקופות שונות, ולאסוף אל צקלוננו גם מפי כתבם מרשימות שהגיעו לידינו, כמו גם מדברים שכבר נודעו ואף נתפרסמו בתקופה האחרונה. למותר לציין, שהדברים הינם חלקיים, וגם נפקד מקומם החשוב של גדולים וטובים שלא היה סיפק בידנו להגיע עדיהם, ואולי עוד חזון למועד אי"ה.

אהבה ויראה, חיות וחדוה

ככלל, ענין הימים המקדשים 'תפס מקום נכבד במשנת חייו של רבינו זצוק"ל. זכורני שפעם הביע באוזני את השתוממותו, 'אברכים באים אלי ומתעצצים בקשר לרכישת דירה. אני שואלם, האם ישנה שם האפשרות לעשיית סוכה מרווחת כדבעי? ואז הם משיבים, לא כ"כ, נו, זה רק שבוט, נסתדר. והרי אלו הם עיקר ימי האדם, הימים המקדשים! הנהגתו העילאית של רבינו בימים המקדשים' ככלל, ובשבתות בפרט, היתה נוראה ונשגבה. ונתמזגו בה בשלימות מופלאה, יראה ואהבה, פחד ושמחה, גיל ורעדה.

כל מי שאך דרך על סף מפתח הבית, וניסה להתקרב אליו, ולו כמעט, ראה על פניו את ארשת היראה שלא משה ממנו לרגע קט, 'כי קרן אור פניו', וכך אף הקרין והשפיע על כל סביבותיו אוירה של יראה ורוממות. מעולם לא היה שייך להכניס במחיצתו שמץ של קלות ראש וליצנות, חס ושלום. כל אימת שדיבר רבינו זצוק"ל על השבת ושגב קדושתה, או כאשר הנעים זמירות בעינים עצומות ונפשו משתוקקת אל בוראה, כל לב ננס, ואם אכן הוא נימוח, וכך מדי שבת בשבתו, היה עומד ותובע, מעורר ומתריע, ללא גבול וללא הרף. אולם בתוך כך, פיו כקרבן מעינות כבירים של שמחה וגילה, חיות וחדוה, שנבעו שפעו וגדשו בכל

'רותה' בשלהבת אש השבת

בעת אשכבתיה דרבי, במעמד אלפי רבבות ישראל, לפני מיטתו של רבינו זצוק"ל, ביכה תמרורים אחיו של רבינו, יבלחט"א הגאון רבי מרדכי שליט"א, ופתח ברגשת לבו: "אבד חסיד מן הארץ, שמים בוכים. מה יש לשמים לבכות על החסיד שאבד? החסיד רומם אותנו והכניס אותנו למחיצתו. אוי אחי, הוא היה בשמי שמים ורומם אותנו אליו, ועל זה שמים בוכים.

לפני חמש עשרה שנה הוא היה בבית המדרש שלי, היה זה בשבת קודש פרשת תולדות, עד היום הזה הקירות ספוגים מהדיבורים שהוא דיבר אודות 'פחד יצחק' [א"ה, רבינו היה מרבה תמיד להשתומם משבועת יעקב אבינו בפחד אביו יצחק, והיינו כמבואר בתרגום יונתן ובמפרשים שם שנשבע בהקב"ה שהיה אביו יצחק מתפחד ממנו. מתוכנה של השבועה מוכח שיצחק אבינו לא פחד משום דבר אחד בבריאה לבד מן הקב"ה, באם נתיאר יצחק מדבר נוסף וזולתו, היה בכך ששום שבועת שקר ח"ו !].

ככלות השבעה, בשיחתו לבטאון עולם התורה, אמר הגאון רבי מרדכי שליט"א: "המציאות שלו היתה 'עמוד האש'. כל דבר בער בקרבו, לימוד התורה, יראת השם, אהבת השם, קיום המצוות, והכל היה בשיא ההתלהבות. היה בין המנחמים אדמו"ר אחד מאסידות מפורסמת, ואמרתי לו שאני זצ"ל היה רותה בשבת הרבה יותר מאשר אצלכם... אינני יודע מתי זה התחיל אצלו כל המהלך של שבת, אבל אין ספק שראו עליו בשבת הנהגה עילאית ומרוממת, עם כל הדיבורים

עם; בסדרים הארוכים והממושכים, בתפילות המרטיטות, בשיחות של ליל שבת קודש ושל סעודה שלישית, ובזמירות ובניגונים של קבלת שבת ושל 'רעוא דרעוין'. הן תדיר היו שגורים על לשונו המידות העליונות 'תפארת' ו'רעות', ודרכי העבודה 'דחילו ורחימו', 'רחימו ודחילו', ואכן מפעים היה לראותם מתמזגים בהנהגתו כגוונים שונים בשלהבת היוקדת והמאירה של שבת קדש. מה נאים להידרש עליו הדברים שהיה רגיל לצטטם תדיר, דברי חז"ל בתנא דבי אליהו (נאליהו רבה פרשה ג'), 'עוד אמר דוד המלך, אני בעולם הזה מה אני, אלא יראתי מתוך שמחתי, ושמחתי מתוך יראתי, ואהבתי עלת על

שהולכים לשמוע חזן בשבת ומה מתעלים וטועמים רוחניות, וזה אצלם שבת, אבל כשאני הולך לשם הרי זה ממש חילול שבת לפי הראוי לו, ולכן יש לו טענה עלי, ורק אם אבטיח לו שהבנתי את טענתו ושלא אלך שוב, אזי יסלח לי."

מתנה טובה – דין וחשבון

כמה היה תובע את עלבונה של שבת קודש. באחד משיחותיו התבטא בחריפות ואמר, "דין וחשבון כהביאור של הגר"א ז"ל, זה כלל גדול בכל המתנות הרוחניות אשר הקב"ה נתן לנו. לא שייך שזה אם נרצה ונקבל ואם לא יסאר כמו שהיה, אלא אם לא משתייכים ומקבלים מתנת ד', הקטרג והפגם יותר גדול. שבת קודש המתנה הטובה ביותר, וח"ו ע"י חילול שבת יש העונש במיתה החמורה ביותר – מיתת סקילה, וכן הוא בקניני המעלות, וח"ו ההפסד בזה."

כיוצא בזה הוזכר תמיד מה שאמר מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, כאשר לפני שנים היה חילול שבת גדול ובפומבי, והיה רעש גדול ומחאות רבות, ואמר שאף אחד אינו יכול לפגוע בשבת בפרהסיא – אם השבת חזקה בקרבנו, אבל אם אנו לא שומרים את השבת כמו שצריך – אחרים באים לפגוע מבחוץ.

"לך והדיעם"

מעיד תלמידו הרב הגאון ר' מרדכי יהושע קרויזר שליט"א: "לפני כמה שנים הייתי אצלו בבין המינים באיש ענין, היה זה בתקופה שלא חש כטוב, וכמעט לא יצא מביתו. שאני רבינו בנוגע לארגון של בחורים שהייתי קשור אליהם בשכונתי, ואמרתי לו שעשיתי מבקשים לחזק את ענין השבת, וחושבים לעשות על כך יום עיון, ולהביא כמה רבנים שידברו בפניהם על כך, ושאלני, ולי לא היה חלק בזה? והתעניין היכן זה ומתי, ומעצמו הציע שיבואו לדבר בפניהם. וכך היה שנסע מחוץ לבחולשה ובמסירות, ובא לדבר בפניהם. וכשבאמר לי, לתת לבחורים טעם בשבת מה מתנה לכל החיים. ואחר שדיבר, הודיעה לי על מאמציו הגדולים ועל דבריו הנשגבים. ואז הגיב, אני צריך להודות לך על שייכתי אותי בכך."

הרושץ ואמר לי שמסתמא אכתוב את הדברות, ואחל כמה מים באחי אחר תפילת שחרית עם הדברים שכתבתי, כדי שיעבור על כך, והיו שם כמה וכמה אנשים מהם נשואי פנים וכו', ומיד כשניסו ללמוד החומש, שאל אותי, 'שבת' וכשאמרתי 'כן',

הגבוהים על שבת."

זעקת השבת

שבת וביום השבת וכו' בישיבה הק', וסוף דבר לצאת מן החושך והאפלה, להאיר את הלילות... לילות... יסיוני כליות... לשמור על כתר של תורה וכל קניי תורה וכל אשר קרבת ד' בו כי זה כל האדם.

הכותב וחותם ככאב, דורש שלומכם וטובתכם כל הימים. שמואל. כהנה וכהנה רבות בכתובים, אשר באו עלי גליון ברם לבו ומתמצית נשמתו.

מספר אחד התלמידים המקורבים: "במשך שנות לימודי בישיבה, שהיתי זמן מסוים בישיבה אחרת, והיה נהוג להיעדר בשבתות. ביקשתי מאת רבינו זצוק"ל לבוא לשבת בישיבה. רבינו זצוק"ל ניאות לכך ברצון ואף אירחני על שולחנו בליל שבת. בשבת בבוקר לאחר התפילה, הלכתי עם בחורים נוספים לשמוע חזן גדול שהגיע לבית כנסת הגדול. עקב כך לא השתתפתי בכל הסדר הקבוע שלאחר התפילה, אלא רק בחלקו, ומתוך הוראת היתר שהרי אני עתה אורח כאן."

במוצאי שבת שלח רבינו זצוק"ל לקרוא לי, ואמר לי בועץ שאחריו את כל חפצי ואלך מהישיבה, והתנצל שהוא מתבייש לעשות זאת אבל הוא לא יכול להחזיק בישיבה מחללי שבת, וחזר ע"ז כמה פעמים. הייתי בנך ומשתומם, ולא הבנתי מה רצונו ממני, עד שהסכיר לי את כוונתו הוא פי מה שהיה רגיל להזכיר בשם הסבא קדישא החפץ חיים, "כל מקדש שביני כראוי לו כל שומר שבת כדת מחללי שבת אחד יש לו את המדרגה הראויה לו בשמירת שבת, ואכן יש אנשים

דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך לטוב לנו כל הימים. ונא ונא לשמור ולעשות ולקיים הדברים, כל דברי תלמוד תורתך בארובה וביראה. דורש שלומכם וטובכם. שמואל."

ובמכתב אחר, "זעקת השבת. אל בני הישיבה שיחיו ויצליחו. מודעת זאת שבת קודש קדשים כלשון רבינו הגר"א באיגרתו, והכל מודים שבשבת ניתנה תורה וכו' וכו', ומה נורא הדבר הזלזול של כמה מבני הישיבה ביום השבת, והן מליל שיש כבר קצת רפיון בבית המדרש ע"י חסרון היכר מכמה מבני הישיבה, נורא נורא מי יכולו, ומה נדבר על יום השבת עצמו, איך שייך לא להשתתף בתפילות ובתלמוד תורה כנגד כולם, האם זה רק לאכילה ושתיה ונטילה..."

ידוע לשונן הק' של בעל חובות הלבבות, על השואל הגדול הוא השטן וכו' וכו' ואתה ישן לו והוא ער על וכו' וכו', אף אחד לא עושה כדון לב, אבל המעשים מרמים, האדם דש בעקביו ובהרגלו, ומבלי משים, מאבדים כל חלקה טובה ח"ו."

ומה נורא הדבר אשר כמה מבני הישיבה מוזלזין בשבתות לא להשתתף בישיבה כעין בין הזמנים, מה התקוה להתעלות בתורה וקרב ד', האמנם בורחים אנו מן הקדושה, ואף אם ללא חובה ודונית ח"ו, אבל שלות כסילים... תחילת מפלה שינה עצלות וכו', ד' ישמרו.

אחים יקרים, עורו והתעוררו, התאור בעוז וזכורו וקדושתו... תפילות וסדרים מלאים בכל יום ובעבר

על קרקדם של תלמידיו-בניו בישיבה הקדושה היה מכה בשבט מוסר תוכחת חיים למעלה למשכיל, על שגב קדושת השבת, וההנהגה הראויה בה. להלן מקצת מן נוסחאות המכתבים המרטיטים שנתלו בישיבה הק' לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים. "בסיעתא דשמיא. יום חמישי

לסדר שקוראים בתורה את שבתותי תשמרו וגו' לדעת כי אני ד' מקדישכם. שבת קודש קדשים מושפלת עד וגו' וגו'. בני הישיבה שיחיו, שימו לבכם על דרכיכם, בואו ונחשוב חשבונו של עולם, האם יום השבת קדוש וימי ערבי ש"ק נהפכו ליומא דפגרי, לבין הזמנים, לפריקת וכו' ח"ו, חז"ל הקדושים אומרים 'אימת שבת על עם הארץ', ואיפה אנוהו אשר לבני תורה נחשב?

אם כך נראה יום השביעי תכלית שמים וארץ, היאך יראו ששתי ימי המעשה? נא ונא, אל נא אחי תרעו.

חזקו והתחזקו בתעצומות עוז וגבורה וקדושה, בכל הימים והלילות, וביתר עוז ביום קודש קדשים, להשתתף בצילא דמזמינותא דהישיבה, ולהשתתף בכל התפילות ובסדרי הלימוד ובשיחות התעוררות דיום השבת, ולהתחזק בתכלית החיזוק בכל ימות השבוע בתפילות ובתלמוד תורה כנגד כולם, ולבקש קרבת ד', בכל

הפילס

לקבל שפע רוחני שלא לפי החשבון של ראש השנה. וע"ז הוסיף רבינו, "וכמה מחייבים הדברים שלא להיות בגדר שוטה ולא לאבד מה שנתנים לו ח"ו (חגיגה ד' ע"א), ולהתאמץ לקבל ולהתעלות בימי השבת והמועדים" (ראה בספר 'אהל רחל', אלול עמ' ס"ג).

כיון שהייתי רגיל לכתוב את השיחות, רציתי לדעת היכן המקור לדברי הגר"א הנפלאים הללו, ניגשתי לרבינו ושאלתי היכן הם דברי הגר"א הנ"ל, והשיב, זה כתוב בהגר"א. שאלתי שוב, והיכן? אמר לי שוב, בהגר"א, עד שהבנתי שהוא מתחמק ואינו רוצה לענות ולא הוספתי לשאול יותר.

בזר לי הלכתי להגה"צ רבי יצחק שלמה זילברמן זצ"ל, שהיה מתגורר בשכונת שערי חסד, והוא הרי נגח בכל הליכותיו כהגר"א, אמרתי לו את הווארט הזה, הוא התפעל מאוד. שאלתי למקורו, ואמר לי שאינו מכיר כזה ווארט אבל תשאל את ר' שמואל. אמרתי לו ששאלתי כבר והוא מתחמק מלהשיב. אמר לי ר' יצחק שלמה בחי"ן, כנראה שזה כתוב בכתבי הגר"א שבתורת הקבלה, ור' שמואל מסתיר לו ידיעתו בקבלה, ולכן לא אמר לך.

חלפו עשרות שנים, ולפני שנה סיפרתי לידידי, ת"ח גדול, את הווארט הזה של הגר"א כפי שרבינו אמר, וידידי חיפש בתוכנות חיפוש המצויים כיום, ואכן לאחר חיפוש העלה שזה כתוב בביאור הגר"א לתיקוני זוהר נדף ל"ו ע"ב, תיקון י"ט, אבל הפלא הוא שזה לא כתוב שם במפורש, אלא רה"י גילה זאת במילים ספורות שכתב הגר"א

היה שב ואומר בשם מרן הסבא מקעלם, אם סבור הינך כי הדברים מכוונים אליך – אמנם כן, אני מתכוון אליך... הנגה זו תאמה להפליא לאופיים של השיחות. כפי שהעיד בעצמו, מעולם לא אמר שיחה מוכנה ומוכתבת מראש. הדברים הנשמעים היו תמצית של 'דוח ממלא' מתוך פנימיות עבודתו, ומדליה נפח בבחינת 'הוא – היה אומר'

ששמע מת"ח אחד בארה"ב שלפני כשנתיים דרש מפי רבינו זצוק"ל למקור הדברים הנ"ל, והשיב כי הדברים מצויים בפי הגר"א לתיקוני, והן הן הדברים].

הכנה דרבה

יום שישי בשבת אצל רבינו זצוק"ל, מלכד הסדרים הקבועים של תלמודו – היו תקופות שעסק בהם במסכתות מסדר זרעים בחברותא – היה מוקדש גם לעשיית חסד הכרוכה בטרחה ובמאמץ, להרנין לב אלמנה ולהחיות לב שפלים ונדכאים. הגאון הגדול רבי צבי רוטברג שליט"א ראש ישיבת 'בית מאיר' בהספדו בהיכל הישיבה בתוך ג' לבכי, העיד כי שמע מפי מקורב שרבינו זצוק"ל התבטא באוזניו, "עם זה אני נכנס לשבת".

העיד אחד מתלמידיו, באחד מימי השישי הארוכים של הקיץ, פגשתי ברבינו כאשר שב לביתו מן המקווה בשעות הצהריות המוקדמות, ובהיות שאבי, שלא היה עושה שום צעד בלי הכוונתו ועצתו של רבינו, ביקשני לשאול בעניני שידוכים של אחי שלמד

שם, באופן שרק כשמתבוננים בדברים לעומק עולה שזה הפשט בדברי הגר"א.

ונעתיק את הדברים, זה לשון התיקוני: "ובינך דא כל המוסף מוסיפין ליה ודא תוספת נשמתא יתיא ואיה תוספת רוחא דקדושה". וע"ז כתב הגר"א, "ואיה תוספת כו'. רוצה לומר שבשבת ניתוסף השגה באדם כידוע, ור"ל מה שאמרו כל מונותיו של אדם כו' שהמוסף כו' והגורע כו' – קאי הכל על מונות הנשמה כמו שמפרש והולך, וג"כ כפשוטו כמו שמפרש והולך, ואם הוא עשיר כו'", עכ"ל.

עכשיו מוכן הכל, הגר"א הזה אכן לא כתוב בשום מקום בצורה מפורשת, אלא זה ממש כמו שאחיו הגאון הגדול רבי אברהם דב שליט"א, שאף טבריה, אמר בהספדו בהלוייה בדרך צחות, שלרבינו היה 'גילוי אליהו' לרוב, שכן הוא זכה לגלות כל מיני פנינים ומרגליות בתורת הגר"א שאף אדם לא עמד עליהם לפני כן, כמו הביטוי הנפלא 'שבת קודש קדשים' המובלע באגרת הגר"א, ואין איש שם על לב" (קובץ הדאר פנינו גילית י"ט עמ' 63). [ומפי תלמיד רבינו, הרד"ג ר' יודא שורנברג שליט"א, שמענו מה

בישיבה אחרת, ניגשתי אל רבינו בכדי לשאול.

השיב לי רבינו, שאם הוא נכנס לעניני חולין עכשיו, זה מפרעי לו להרגיש את קדושת השבת, ולכן ביקש ממני שאם אני יכול שאשאל אותו את השאלה לאחר השבת. כאשר הוא ראה שאני מאוד מתפעל מכך, הגיב בענותנותו ואמר, "זה משהו של זקנים, גם כשאמרת תהיה בגיל שלי תרגיש אותו דבר".

ובאמת אין הדברים סותרים כלל, אמנם בפניא דמעלי שבתא אין השעה כשרה לעניני חולין, אולם מילי דהטבה גם אלו הנזאים כדברים בעלמא הינם גופי תורה. בשלחנות השבת המרוממים של רבינו זצוק"ל, סביבו נשערה מאוד, עד שהיה צורך לדאוג להרגשתו של פלוני או למאכלו של אלמוני, או אז רבינו בעצמו היה מתעניין וטורח לפרטים הקטנים ביותר.

רבינו זצוק"ל סיפר, שביקר פעם בבית מרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל בבני ברק, והיה זה בערב ש"ק בבוקר. שאל אותו הסטיפלער היכן ישיבת בעיר, ורבינו השיב שהינו חוזר לירושלים. מיד קפץ הקד"י כנשך נחש ואמר: "ג' פרסאות, ג' פרסאות (ראה סוכה מ"ד ע"ב: אל יהלך אדם בערבי שבתות יותר מג' פרסאות), תיסע מיד לחיים ולשלום".

רבינו זצוק"ל היה מקפיד מאוד בכל ערב שבת ללחץ לטבול במקוה. פעמים רבות היה מתאונן על כך, שישנם בני ישיבה בעלי השגה שאינם הולכים למקוה אפילו ביום שישי, והיה משתומם על היעדר ההרגשה בענין זה.

[אגב יצויין כי היה מתקשה בדברי המגן אברהם (סימן תקנ"א ס"ק מ"א) לגבי טבילה בערב שבת חזון שמי שטובל בכל ע"ש לשם מצוה מותר לטבול גם בשבת זו, מיהו מי שמבטלה לפעמים מפני שטורד בעסקיו או מפני הצניעה גם עכשיו אסור לטבול (וכן פסק במשנה ברורה ס"ק צ"ה), מה סברא יש לחלק בזה, כיון שטבילת מצוה היא, ומה לי אם הינו רגיל בכך אם לאו].

באור פני מלך חיים

השבת פורשת את כנפיה. פני רבינו זצוק"ל מאירים ומזהירים באור מיוחד של שבת, מלאים זיו ומפיקים נוגה. תמיד קיננה בנו ההרגשה המוחשית כי ברגעים אלו באה אל קיצה ההמתנה והצפייה הדרוכה לשבת מלכתא. נהרת השבת היתה פשוטה על כל צעדי, כך היה ניכר בחוש לכל. חדי

עין ועמוק מבט היו מבחינים גם במהלך השבת כיצד היו משתנים פניו במראה אדמומיתם, כאשר מעת לעת היה עולה ומתעלה ממדרגה למדרגה, פושט צורה ולובש צורה.

מתחת קולמוסו הנובע של אחד ממכירי של רבינו, טופר נודע ברוך כשרון יורד נגן, יצא התיאור הנרגש הבא:

"עצם הלוח של עבודתו של הראש ישיבה היא קדושת שבת. לטעם שלו בקדושת השבת, לחוש הריח שלו בשבת - אין אח ורע. שבת של רבי שמואל איננה רק אמצעי נוסף ועמוק יותר במעבודת השם. "ישבעו ויתענגו". חלק גדול מעבודת החינוך שלו מוקדש להטעים לתלמידיו את ניוחון השבת. הוא מברך על תלמידיו ללא הרף, ללא הרף ממש על קדושת ורוממות השבת.

במגע המתורפך עם הארת שבת - הוא חל בדרא.

בפגילות השבת הוא מתרפק במשך שעות על פסוקי "לֹא אֲשַׁר שבת", נפשו יוצאת אז בדבריה - בכיסופיה לשבת המלכה. וכאשר הוא מבטא את המילים 'בקדושתו של שבת קודש' נראה כאילו מוסרות המחיצות האחרונות המבדילות בין נשמתו לשבת המלכה, והפניה שלו הופכת ליורה ורוחנת של שוועה ותחינה. הוא מתרפק כבן המתחטא. תלמידיו רואים אותו ברגעים הללו מכה ברגליו, מפרסס בידיו ומסית את הסטנדר להכא ולהתם מתוך כוונה עזה. זו הצורה שבה הוא מטעים לעצמו ולהתלמידיו קרבת ד'.

אכן, תיאור נלבב ומלא חיות, אך בוודאי אינו ממצא. אשרי עין ראחא ואוזן ששמעה. הקולות והברקים שהופיעו עלינו מדי שבת בשבתו, השביעו בצחצחות נפשנו, והותירו בנו רושם בל ימחה. די היה לשמוע מפיו את התיבה 'שבת' כדי להעביר רעהו עצמורמות בלבבות.

לקראת שבת לכו ונלכה

סדר קבלת שבת בישיבה הק' נאמר בקול רם מתוך התרוממות ושמחה, במחניות כמותה מעות. כאשר מיהר מעט חרד רבינו לקלות דעת. בשנים קדמוניות לא שרו את הלכה זו. אולם בתקופה מאוחרת יותר אוי ברוב שבתות השנה היה נהוג לשיר את 'לכה ורדי' בקול שיר חזמר, כל הקהל בצוותא ובנעימות נפלאה. רבינו זצוק"ל נתן דעתו על אופי הניגונים שיהיה שורשם בקדושה,

ושהשירה תהא מתוך יראה.

בשנותיו האחרונות של רבינו, בעת שהתפללו גם את תפילות השבת בביתו, חרד מאוד כי בשל האוירה המרוממת מלאת השמחה, ישנם בחורים שנכנסו מעט לעליצות יתר ולליצנות (לפי דרגתו והביעותיו של רבינו, כמובן), ולפיכך הקפיד שיסגרו את דלת המטבח מאחוריו, וכן העיר ע"ז בשיחתו בישיבה, שצריך לעמוד על המשמר שיהיה זה מתוך רצינות ואוירה ראויה, ולהיזהר מכל סרך ליצנות חלילה.

לעתים היה רבינו זצוק"ל אומר את המשמרים ברננה עם הצעיר, ולעיתים היה מקבל את השבת כבר קודם לכן, ולא אמרם יחד עם הקהל. אז, ישוב היה מכונס ומרוכז כולו, אחוז בשמחה.

כך פעמים רבות לאורך כל השבת, בפרט בשעת הסעודות, נראה היה מביט נכחו כצופה בעולם, ומתחילת עם קדושת השבת, מתנתק ומתנשא גבוה.

בנותן טעם לציין, שרבינו זצוק"ל בשיעוריו לפרק ערבי פסחים הרחיב בביאור השיטות בגדרה ומהותה של תוספת שבת, תוך שהוא במארו בהרחבה ששיטת הרמב"ם וכן פשוטות לשון התוס' בכתובות (מ"ז ע"א) שצין התוספת עניינו רק פרישה ממלאכה, ואין ענינו שיהנה ביום זה כאילו כבר נכנסה השבת, שכן כל מהותה של 'תוספת' היא שיוסיף לפרוש מן המלאכה בזמן החול, ולא להאריך מן משך זמן השבת.

ובדרך זו ביאר את הנהגתו של מן הגרי"ז שנהג בגדול להמתין מלומר 'מומר' שיר ליום השבת' וכן 'בואי כלה' עד תע השקיעה ממש, ולא קרא לכן, כי לפני זמן זה אף בזמן תוספת עדיין לא היה שבת ורבינו הרחיב כי לפי טעם זה נראה שעד צאת הכוכבים שייך ונכון לקבל שבת, בפרט לדברי המשנ"ב שפשטות הסוגיות דקיי"ל כר' יוסי, ולפיכך עד תחילת צאת הכוכבים שייך לקבל שבת באמירת המזמורים כנהוג.

וכן היה המנהג בישיבה הקדושה, שלא היה מקפידים לסיים קבלת שבת קודם השקיעה.

כללל, ביום השבת שלטו הרוגע והמתנות בחלל. בענין סוף זמן קריאת שמע של שחרית, נקט רבינו זצוק"ל לעיקר את הזמן המאוחר כשיטת הגר"א, ותמיד היה מוסיף שכן הכריעו החזו"א והגרי"ז, ואעפ"כ בימות החול, לרוב היה מהדר ומתאמץ לסיים את הק"ש עם הזמן הראשון. שונה היה הדבר בשבת קודש שלא להתפלל במחניות הראויה, ולא יצא

שכרו בהפסדו.

אירע פעם שסיימו את אמירת הק"ש ורגעים אחרים לאחר סיום הזמן הראשון. לתמיהת אחד התלמידים, האם לא היה כדאי להוחרז מעט להפסיק גם את זמן המג"א, השיב רבינו, לו הייתי מזדור, הייתי מפסיק את אמירת 'שמות' כיאות... [נשמענו כי בשנים קדמוניות אף בימות החול לא הקפיד בכך, בטענה כי הקפדה זו יוצאת בהפסד המתנינות].

דברות קדשן בלהבות אש

עם סיומה של קבלת שבת, היתה מגיעה שעת השיחה. הננו להעתיק בואת תיאורו של תלמידו הקרוב שזכה ללמוד עמו בצוותא, הרד"ג ר' מנצח נקי שצ"צ"א, ככתבו וכלשונו: "השמוע"ש של ליל שב"ק היה גבוה מעל גבוה, ואף שלכאורה היה חוזר על הדברים שאמר בשנים שעברו, היה מתקיים בזה ממש 'כל שאתה משימש בהם אמר מוצא בהם טעם' - טעם גדול לשבח, תוספת מרובה, הרגשים חדשים. זכיתי שבחוקפה לאחר נישואי שהייתי גר בסמיכות לשיבה הק', קודם השבת הייתי מחשב עם הרב... שהיה אז בחור, מה מתעתד רבינו לדבר בליל שבת, ואף שברוך כלל היו הדברים מתאימים, כצפוי, הרי שלאחר התפילה, נכצפי הרב הג"ל היה מתלווה עמי לביתי, היינו מחשבים ומוצאים כמה וכמה דברים נפלאים שהוסיף רבינו בשיחה זו שלא נשמעו בפעמים הקודמות. אהה, מי יתני ירחי קדם".

ברצוננו להתעכב על תופעה מיוחדת שנתגלתה בשיחותיו של רבינו זצוק"ל. כך מרוב בל בדרך השפעתו של רבינו, להעניק ולמלא לפי יכולת השומעים וכמידות כלי קיבולם, טופח על מנת להטפוח. עם פרישתו היה מגיע השימה נראה היה כשרוי בספירות העליונות, היה בבחינת 'סולם מוצב ארצה', ותדיר העמיק בעין חודרת סביבותיו כלפי מי בדרייו יהיו מכוונים. היה שב אומר בשם מרן 'הסבא מוועלם', אף סבור הניח כי הדברים מכוונים אליו - אמנם כן, אני מתכוון אליך...

הנהגה זו תאמה להפליא לאופיים של השיחות. כפי שהעיד בעצמו, מעולם לא אמר שיחה מוכנה וממתכת מראש. הדברים הנשמעים היו תמצית של 'רוח ממללא' מתוך פנימיות עבודתו, ומרילית נפח בבחינת 'הוא' - היה אומר. פעמים רבות היה אומר בענותותו שאינו מסוגל לומר את השיחה כי לא למד היום כראוי וכדומה. ואכן לאורך השנים, רבים הביעו

את השתוממותם כיצד רבינו זצוק"ל קלע את המטרים לא יחטיא, להשמיע באונייהם בדרך בשעת הנצרכה את שהיו זקוקים לו. וכך רבינו זצוק"ל בטרם התחיל לשאת מדברותיו, היה מביט נכחו וסוקר בסקירה אחת את כל המשתתפים. באם היו מגיעים גדולים וטובים שרבינו העריך את מדרגתם, היה ניכר כי הדברים מרוממים וגבוהים יותר.

בשנים מוקדמות יותר, היה ניכר הבדל בסגנון הדברים, בין שיחת ליל שבת קודש שהיתה קרובה יותר לדרך הפשט, ובאופי של תוכחת מוסר [אף היה מוזר את הש"ק הקבוצה שהיה יורד לפני התיבה לתפילת ערבית שלא תהא שהיה והפסק בין השיחה לתפילת מערב, במנוק שאולי כך לא ישיבתו את ההתעוררות, ותישמר התועלת לתפילת מערב], ואילו הדברים בסעודה שלישית בזמן רעוא דרעון היו גבוהים וטמירים יותר.

הנהגה זו עולה בקנה אחד עם מה שהתבטא באוזני אחד מחלמידיו: "באמת בשבת עולים ומתעלים בכל תפילה ובכל סעודה יותר ויותר, אבל אנו מרגישים את עיקר ההבדל בין חול לשבת בכניסת השבת ובליל שבת, כי זה מעבר חד [והבלעדי כי יש גם שינוי בחיצוניות], אבל אחר שאנו כבר בתוך השבת פחות מבחינים בהתעלות מתפילה לתפילה".

ברם, כמה וכמה מגדולי התלמידים ששמעו את השיחות לאורך השנים נמנו וגמרו כי בשנים האחרונות נראה היה כי בכרך הסקר, הנחל היוצא מעין עלה על גדותיו כוונתו של ים, לפניו מן השורה ולמעלה מן ההשגה. דומה היה כי ביקש לגלות ולהנחיל עוד ועוד, נחלה ללא מריס.

שבת קודש - עליית כל העולמות

בשיחותיו בשנים האחרונות חשף רבינו הגדול זצוק"ל יותר ויותר מעולמו הפנימי הטמיר והנעלם. גילה טפחים וכיסא אלפיים. פתח לפני בני עליה ומבקשי ד' הרבים שנתקבצו ובאו ומכל רחבי עיר הקודש, פתח צר כחור של מחס, והעניק להם מאוצרותיו מלאו חופניים מושגים מרוממים ורגשי קודש, לדעת ולהתבונן עד היכן הדברים מגיעים. כך באחת השיחות, היעשבת כל העולמות אלא רק ברוח ובנשמה שלהם, שרק לעתיד לבוא יתקונם העולמות ותחזור מציאות העולמות למקומם. ולולא החטא, אין לנו השגה

בגלל שקדושתה פחותה יותר, שיך הדבר אלינו יותר, מאשר בבוקר שהקדושה גדולה, ופחות שייכת אלינו".

ואמנם כן, גם בהנהגתו של רבינו זצוק"ל היה ניכר הברדל גדול בין הנהגתו בלילה להנהגתו ביום, בעוד שבילילה היתה הרגשה של אימה ופחד ממש, היה מקפיד מאוד לישב עם השטריימל ומלבושו העליון, ולא היה מדבר כמעט, ביום היה נראה יותר בשמחה ובחדווה, ובדרך כלל ישב היה בלא שטריימל, ופעמים רבות אף היה פורש את מעילו.

והנה תיאורו של תלמידו הקרוב, הרב הגאון רבי אביעדר יהושע סגרה שליט"א: "כמה פעמים זכינו להתארח אצלו בשבת חול המועד פסח או בשבועי של פסח. בכל הפעמים למד בעיקר בספרי קבלה, ברוב החג, בספרא דצניעותא עם ביאור הגר"א, ואחרי הסעודה ביום ראיתיו עם כתבי האר"י נובלל, בשבתות עוד כאשר הייתי בחור בישיבה ראיתי כמה פעמים לומר את הוזהר על הפרשת].

פעם אירע שלאחר תפילת ערבית ישב ביאגורו של' ולמד בספרא דצניעותא, סבור היה שישב לבדו כיון שהבימה הסתירה אותי ממנו, ולפתע הנני שומע שהחל לבכות בכיה ממושכת בדמעות שליש ממש, ואח"כ נטל את הספר וסגרו והצניעו במקומו ליד העמוד של השי"ן, וקם ממקומו ונטל גמרא ראש השנה ולמד בסוגיא דבל תאחר, ויהי לפלא".

שבת קדש באהבה וברצון הנחלתנו

לאחר שעות ארוכות של לימוד ושיון, היה מהלך אל ביתו לקידוש וסעודת שבת. אחד מגדולי התלמידים העיד כי שת לבו לכך שרבינו זצוק"ל מיד עם כניסתו לבית, כבר החל באמירת שלום עליכם, היה נראה כי דברי חז"ל בשבת (ק"ט ע"ב), תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: שני מלאכי השרת מליין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו וכו' - היו קרובים לליבו ולהרגשתו באמונה חושית ולא כידיעה בעלמא.

כך גם באמירת הקידוש, חשו כי אין כאן עשיית מצוה או אמירה גרידא, אלא בכל פעם מחדש רבינו זצוק"ל מעיד עדות גמורה על מעשה בראשית, ובכך נעשה שותף כביכול לבריאת עולם (מפי תלמידו הר"ה ר' יצחק וידר שליט"א).

קשה לתאר את המראה של אמירת הקידוש, באיזה להט של קדושה היה משתלח בכל פעם ופעם מחדש בעת אמירת התיבות 'שבת קדש באהבה

באיזה להט של קדושה היה משתלח בכל פעם ופעם מחדש בעת אמירת התיבות 'שבת קדש באהבה וברצון הנחלתנו'. אמירת הקידוש, כמו רבים מדרכי העבודה של רבינו זצוק"ל, לא נתקבעה בדפוס קבוע. שימשו בה בערוביה קול נעימה וגיגון מעורר, התרפקות ודבקות, ולעיתים קרובות אף בכיה ממש. מעידי כי פעמים רבות זלגו דמעות מעיני הנוכחים מגודל המעמד

שול']. בני הישיבה היו נפנים לסעודת שבת, ולאחר שעה קלה היה נכנס אחד הבחורים להודיע שרבינו מחכה לציבור בבית המדרש, הציבור היה חוזר ללימוד בביהמ"ד, ורבינו עדיין יושב על משמרתו, ואף בלילות החורף הארוכים היה רבינו נשאר ללמוד בהיכל ביהמ"ד עד שכמעט היה מתרוקן מיושבו, אז היה מתפנה לקדש על היין ולסעוד את סעודת השבת.

בזמנים אלו היו תקופות שלמד ספרא דצניעותא עם ביאור הגר"א, ופעמים שהיה משגן משניות שבת [ופעם אחת ראיתיו בחצר ביהמ"ד שהיה הולך ומשגן משניות מסכת פרה]. ומהו הפלא ששבת קודש היתה קדושה ותיכבה כל כך אצל רבינו זיע"א כשהיתה כולה אפופת הוד קודש על כל רגעה עוד טרם כניסת השבת, בקריאת הוזהר"ק על הפרשה ואח"כ כל הדיבורים הקדושים והלימוד.

ואגב אורחין אציין מה ששמעתי מפה קדש, שכידוע קדושת היום בשבת קודש גדולה מקדושת הלילה, וכידוע אגן יתמי דיתמי מרגישים את קדושת השבת בליל שבת מכיוון השבת, והסביר רבינו זצוק"ל שבילילה

שנתיבי, ולהתבונן איך לנצל את יום השבת לתורה ותפילה וגם האכילה בשבת צריכה להיות באופן אחר. הגר"א בשיעיה כתב לדקדק, שלא אמרו חז"ל (שבת ק"ח ע"א) 'כל המתענג בשבת', אלא 'כל המענג את השבת' שצריך לענג את השבת ולא לענג את עצמו".

"וכואב לראות שעושים מכל שבת כעין בין הזמנים, ובימי קדם לא היו נוסעים כ"כ הכיתה אלא פעם בתקופה ארוכה מאוד, וכך נתעלו והצליחו. ואע"פ שנשתנו העתים, מ"מ מה שאפשר צריך לנצל ולהתעלות מימי השבתות".

הנה כי כן, רבינו זצוק"ל דרש רוממות בכל מכל כל, מחמת תוקף רוממות השבת. בשעת הכושר גילה פעם באוזנו של תלמידו הגר"מ קרוייר שליט"א, 'בשבת קודש קל יותר להגיע ללימוד תורה לשמה'...

מחיל אל חיל

עוד מתאר הר"ה ר' מנשה נקי שליט"א: "ואחר תפילת ערבית בהתרוממות נוראה היה רבינו זיע"א משיב יגוט שאבעס' לכל אחד בהארת פנים, ונשאר בבית המדרש [אגודה

איך היה נראה יום השבת, אבל נשמת העולמות מתעלה למצב כמו שהיה קודם החטא. וכל עלית העולמות ביום זה רק להחזיר למצב של קודם החטא, אבל קודם החטא אין לנו השגה, שהיה עליה לאין שיעור, כיון שהשבת שורשה למעלה שזה נעלם ומכוסה. וברמב"ן כתוב בכמה מקומות ששבת היא קודש וחכמה, שהשבת בשורשה היא למעלה מכוסה ונעלם שזהו השבת העליון, והשבת היא יומו של הקב"ה יומא דנשמתא". ריון דרין.

אבל כדרכו בקודש, רבינו זצוק"ל היה מוריד את הדברים לעולם המעשה: "בשבת הכל יותר נעלה מרומם, והאריז"ל כתב שמה שנפעל בימות החול על ידי התפילה בשבת זה נפעל מאליו, ובשעת התפילה עליית העולמות היא לאין ערוך, ולכן גם כן אין תפילה הדומה לתפילתה בשבת, וכמו שכתב טור (סימן רצ"ב), ששבת בלילה כנגד שבת בראשית, וכיום כנגד שבת מתן תורה, ובמנחה כנגד שבת שלעתידי לבוא, שזו הדרגה היותר גבוהה בשבת, וצריכים להתבונן בדברים ולחיות איתם למעשה ממש, שכל הנהגה בשבת תהיה אחרת, התורה והתפילה של השבת, וגם האכילה שתהיה יותר מרוממת, ויום השבת מגיע אלינו כל שבוע, והוא היום המקודש ביותר, ולכן צריכים להתבונן אליו כראוי".

קל יותר להגיע ללימוד תורה לשמה

עוד דרש רבינו זצוק"ל והגבירה את ההשגה והתביעה: "וצריכים להתבייש מן הדברים, והלאוי

וברצון הנחלתנו. אמירת הקידוש, כמו רבים מדרכי העבודה של רבינו זצוק"ל, לא נתקבעה בדפוס קבוע. שימשו בה בערבוביה קול נעימה וניגון מעורר, התרפקות ודבקות, ולעיתים קרובות אף בכיה ממש. מעדיני כי עמים רבות ולגו דמעות מעיני הנזכרים מגודל המעמד.

במהלך סעודות השבת היה רבינו נורא ונותן בעניני פרשת השבוע עם התלמידים. במהלך סעודת הלילה היה מותיב ומפרק מדברי רש"י והרמב"ן על הפרשה לעומק ולרוחב, ולעיתים מחשבותיו היו נתונות ומסורות במקמי השמורה שנסקו בישיבה במשך השבוע.

ביני לבני, ולעיתים אפילו בין אמירת הקידוש לסעודה, היה רבינו זצוק"ל מנצל כל רגע ללימוד ושינון. היה קורא הרבה משניות מסכת שבת במתינות ובנעימה מיוחדת, וכן בספר 'משנה ברורה'. בסדר הלימוד 'במשנה ברורה' הלכות שבת ועירובין, גם בענינים הקשים ביותר, לא היה מרגל אפילו 'ביאור הלכה' או 'שער הציון' אחד, ולעיתים אף היו מתמלטים מפיו הערות והארות שונות בדברים.

היה מעורר תמיד לקריאת הפרשה עם רש"י כדברי השו"ע, והוסף ע"פ החת"ס שבימינו צריך גם את פירוש הרמב"ן שהוא כעין 'התוס' לפירוש רש"י על התורה, והיה טובע שילמדו את זה קודם השבת ולא רק בשבת או לאחריה, שצריך לבוא כבר מוכן לשבת עם הפרשה ורש"י והרמב"ן.

היה שואל שאלות מחוכמות שהינם בבחינת 'דבר שנתעלם מן העין' למי שלא דקק היטב באותיות הפרשה ובפירושי רש"י והרמב"ן. איננו ששאל אחד מבכירי התלמידים, מה פשר התיבה 'תנא' (פרשת שלח י"ד, ל"ד) ולא היה מענה בפיו.

לפעמים היתה זאת הודמנות פו להעניק מושגים, לרומם שאפות, לגדלות בתורה. "הסיטו הגדול", מחיך תלמיד בערגה, "אם היה מזמין אותי לסעוד על שולחן בשבת פרשת משפטים. על מנת להכיל את המרחבים שלו, היינו צריכים לשלוט ביסודות של שלוש הבבות שהלכותיהן יצוקות בפרשה זו. בהודמנות אחת כזו, לאחר שהכניתי עצמי כל השבוע, גלגל עמו על עניני ארבע אבות בבי"ק ועניני שומרים ב"מ, ואח"כ דיבר קצת על בשר בחלב, ואח"כ על 'פלילים' ודברי הגרי"ז, וכאשר הגיעו לקצונה, 'תפס' אותו על מוכן בשאלה האם נוהגת מצות ביכורים בשמיטה, ופלפל בדברי רש"י.

רבינו היה נותן בנעימה קולו בשיר ידידות לשבת מלכתא, רויי כיסופים וגעגועים. תדיר היה פותח בזמירות

אחרת היתה עמו. הוא ביכר את השינון בשבת על פני השינה בשבת, והקדיש את יום השבת ולילו כולו לעמל התורה. כפי שראינו בעינינו, נדיר היה לראותו נותן תנומה לעינו במשך כל השבת.

תלמידו הנאמן רבי חיים דודוביץ' שליט"א מתרפק על השבתות בהם זכה ללמוד עם רבינו זצוק"ל במשך שעות ארוכות לאחר הסעודה. 'לפתע, עת השעות הקטנות של הלילה נקפו בוה אחר זה, הורה לי רבינו להפסיק ולחטוף שינה. כאשר הגעתי עם שחר, מצאתיו שקוע בעומקה של סוגיא'.

מכירי ויודעי של רבינו זצוק"ל משכבר הימים העידו, כי בצעירותו, בתקופה שבה היה מתגורר בגשר החיים, היו רגילים באי השטיבלאך ב'זכרון משה' לראותו לומד בשקידה עצומה. דודו המגיד הנודע הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל היה נוהג לשאת את דרשותיו בלילות שבת בהיכל בית המדרש, ומשתתפה הדרשה נצפה רבינו מגיע ומתיישב ללמוד עד אור הבוקר. המתפללים שהגיעו להתפלל כותיקן, נהגו לראותו שקוע בתלמודו באותה התלהבות ועיירות כפי שנראה בלילה - עם הגעתו.

קרוב משפחה שהיה ישן עמו בביתו בשבתות, העיד שמיום חמישי עד יום ראשון בבוקר לא ישן רבינו יותר משלוש שעות. הוא התלונן שלאחר שבת כזו, הוא עצמו, הבחור, מרגיש מותש וחסר נעימה. הוא הוסיף לספר, כי עקב אחריו בליל שבת ומצא אותו מתהלך בחשיכה במשך כל שעות הלילה בגרבי לבדו, על מנת שלא להעיר את הרבנית, תוך כדי שהיה גורס בלחש כל משניות טהרות בעל פה.

והנה עדות ממי ששמע מבעל המעשה, לפני כשלושים שנה. היה תלמיד בישיבה שהיה מתמיד גדול, למד עד לאחר השעה שתיים שבת לילה, ושוב היה כבר נמצא בבית המדרש בשעה שש בבוקר, רבינו זצוק"ל מאוד העריך אותו. כל ימי השבוע הבחור הנ"ל עשה כסדר הזה, חוץ מלילי שבת. שיהלך לישון מיד אחרי הסעודה. רבינו אמר לו פעם, שישינו אחד מכני הישיבה שלומד כל ליל שבת ברציפות, והוא רואה בחוש כמה סייעתא דשמיא הוא מקבל מהלימוד בליל שבת. בליל שבת הבאה, המתמיד הזה החליט להישאר בבית המדרש וללמוד כל אותו הלילה, ונוכח לראות שיהיה נמצא לבדו. שבת נוסף, גם כן הוא בבית המדרש לבדו. אזי הוא פנה לרבינו ואמר לו שהוא אכן רואה סימן ברכה הלימוד בליל שבת, אבל לא ראה אף אחד ביהמ"ד. רבינו ענה לו בחיך, כן, הבן ישיבה הזה לומד

מבקש את הסידור, ושר מתוכו את הבתים המקוריים כתבונתם. ברכת המזון בכל הסעודות הייתה בהתלהבות ובהשתפכות הנפש. ופעם התבטא באוזני אחד התלמידים, אברהם אבן עזרא, בניגון עתיק יומין. מקורביו העידו כי כאשר לא הסכו עמו מתלמידי הישיבה, היה מזמר גם זמנוני קודש וכיסופין שנתייסדו על ידי האר"י הקדוש, כנמקו את הימנעותו מכך בתדירות, מאחר שאין ברצונו שישירו דברים שלא מבינים. בסעודת יום השבת היו מזמרים 'ברוך קל' לעיון, כמנגינה עתיקת יומין מלאת עומק ורגש. חביבות יתירה נודעה לו לומר 'יום שבתון אין לשכוח'. שהיה מורה לנגנו לפרקים, מהם בשבת פרשת נח שהוא מענינא דפרשתא - 'יונה מצאה בו מנוח'. בקשר לפזמון זה שמענו מפיו, כי לאורך כל השנים היה נראה תמוה בעיני סגנון כמה בתים באמצעיותו של הזמר, 'ובאו כולם' ודבר בקדשו, והנה זה עתה בסידור 'אזור אליהו' שיצא לאור, אכן הוכרז הדבר ששני בתים אלו אין מקורם ברבי יהודה הלוי, אלא הינם תוספת מאוחרת שהוכנסה מפחד הצנזורה. רבינו היה

בענין השינה בשבת, אמר רבינו זצוק"ל באחת משיחותיו בליל שבת קודש: "בשבת הכל מרומם ובהשגה אחרת, ואפילו השינה בשבת היא בסוג אחר. ידוע שהאריז"ל היה ישן בשבת יותר ממה שהיה ישן ביום חול, וכן ידוע ששאל רבינו חיים מואלאזין את רבינו הגר"א ז"ל, למה נבראה השינה באדם. והשיב לו הגר"א שנבראה בשביל להשיג השגות שאי אפשר להשיגם כאשר האדם ער, שכן כאשר ינו ער, הגוף החומרי והעכור מגביל את האדם, וכשישן אין הגוף מוגבל ויכול להשיג השגות גבוהות". אולם רבינו זצוק"ל בעצמו רוח

שינה בשבת ושינון בשבת

בביתו... והתכוון על עצמו.

תלמידו חביבו, החפץ בעליו שמו, מספר מעשה נורא: "פעם אחת נודמן תלמיד מחוץ לעיר לשבת קודש, והזמינו רבינו זצוק"ל שיתארח בביתו. סיפר התלמיד שלא עצם עין כל הלילה, שרבינו היה יושב והוגה בתורה בעמל וביגיעה, ובמתקנות עד אין קץ ותכלית. באותו ליל שבת קפץ וככה החשמל, ונותרה רק מנורה קטנה במטבח ביתו. סבר האורח לתומו כי כלו כל הקיצין ורבינו יפרוש לשנתו, אך מיד לאחר רגעים ספורים יצא התלמיד מחדרו וראה את רבינו עומד על כיסא במטבח ליד האור העז, ואוחז בידו ספרא דצניעותא עם פירוש רבינו הגר"א, והיה רבינו שקוע כל כולו בתוך הספר. לאחר כמה שעות, שוב קם ממשיכו, והנה הוא רואה את אותו מחזה נורא, רבינו זצוק"ל מצוי היה באותו המקום ובאותה התנוחה, מתוך מאמץ עילאי וריכוז מופלא, וכך זה נמשך עד שעלה השחר".

לקל אשר שבת – נשמת השבת

לעיל העתקנו תיאור רווי רגש מהחוויה המטלטלת שנגלתה לעין כל בעת אמירת לקל אשר שבת מכל המעשים. הנה כי כן, רבינו זצוק"ל היה הוגה את התיבות אט אט, מתוך כוונה והדגשה יתירה בכל אות ואות. וכך נשמר תלמידו הגר"א גר"ה שליט"א: "פעם שחתי בפניו אודות ראש השנה שחל בשבת, שאצל החסידים, כל הזמן שנותר מחמת שלא תוקיעו, מנוצל לקטעי התפילה 'הכל יודוך' וקל אדוך' ששרים ומנגנים באמירתם. ואמר לי, שאצלו הזמן הזה היה מנוצל כולו ללקל אשר שבת. ואמרתי לו שעל 'הכל יודוך' שרים ניגון ארוך וכו', ואמר לי שידוע מכך, ובכל זאת כך הוא הדבר, אמירת לקל אשר שבת אירכה לו זמן רב ככל הזמן של התקיעות..."

תלמידו הגר"מ מוסר: "פעם אמר לי רבינו שבלקל אשר שבת נמצאת נשמת השבת. סיפר לי ידיד שלפני הרבה שנים, בשנות הל', התפלל בשבת בבוקר עם רבינו באיזה מקום, והיה בדביקות כדרכו, וניגש ש"ץ שקצת מיהר, וכשהגיע לקל אשר שבת סיים בזריזות. רבינו קם ונעז והמשיך תפילתו במקום אחר. לאחר מכן פגש את אותו ידיד, ואמר לו בהתצללות - 'זה כמו שהוציאו לי את האוכל מהפה'.

כך היה גם מתרגש ומתלהב במיוחד בעת אמירת 'נשמת כל'.

בליל שבת הבאה, המתמיד הזה החליט להישאר בבית המדרש וללמוד כל אותו הלילה, ונוכח לראות שהוא נמצא לבד. שבוע נוסף, גם כן הוא בבית המדרש לבדו. אזי הוא פנה לרבינו ואמר לו שהוא אכן רואה סימן ברכה מהלימוד בליל שבת, אבל לא ראה אף אחד בביהמ"ד. רבינו גילה לו בחיך: כן, הבן ישיבה הזה לומד בביתו...

נשאר כמעט עד לסיומו של הסדר. אך דא עקא, לעיתים אירע שהסדר היה מתנהל בעצלותיים ובחוסר חשק. רבים היו עייפים ומתנמנמים מחמת שאחריהם על תלמודם בליל ש"ק, ויש שהיו נעדרים. רבינו היה מפתח את הנמצאים וכואב את היעדרם של החסידים, מדי כמה רגעים היה מביט אל הדלת לראות שמא יצטרף עוד בחור.

מתחילה היה גם מעיר שילמדו רק גמרא וכד', ומקפיד על שהעבירו את הסדרא שנים מקרא ואחד תרגום [תלמידו הגר"א סגרה מספר, שרבינו סח באוזניו, שבכל שבת ושבת מחדש, ברצונו לקום ולסגור את החומשים, אולם אז עוברת מחשבה בליבו שישנה עם ארצות גדולה כל כך בחומש אצל בחורים, ולכן מונע עצמו מלמחות על כך].

בהקשר לזה ברצוני לספר, התחושה הרווחת היתה כי סדר זה הינו 'מאולץ' משהו, וגם הדבר גורם לכך שרבים כבר לא הגיעו לסדר אחה"צ מחמת ששנת הצהרים נתאחרה ונתמשכה. כיון שהייתי רגיל מימים ימימה, שהסעודה מתקיימת מיד לאחר התפילה, ולאחר שינה ישנו סדר ארוך של לימוד, לא הוטב הדבר בעיני, והתלוננתי בפניו, מה הטעם בסדר כזה. רבינו לא הגיב.

כאשר היה מגיע לתיבות 'כל עצמותי תאמרנה ד' מי כמוך' היו רואים בחוש איך שכל גופו ועצמותיו היו מזדעזעים מפתח הדר גאון ד'. [מעניין לציון כי אחיו של רבינו, יבלחט"א הגאון רבי מאיר שמוחה שליט"א, תיאר כך במדויק את אמירת הנשמת' של רבינו זצוק"ל, בליל הסדר כאשר היו מסובים ויחידו אצל אביהם מרן הגר"ש זצוק"ל].

הכל מודים שבשבת ניתנה תורה

ענין בולט בסדרי הישיבה הק' בשבת קודש היה שלאחר תפילות שחרית ומוסף שנמשכו שעות ארוכות, היה רבינו מזרז מאוד את התלמידים למהר לקידוש' על מיני מזונות, ותיכף ומיד לשוב אל בית המדרש וללמוד עד הסעודה סדר לימוד בעיון של כשעתיים.

רבינו זצוק"ל היה מתגבר כארי על משמרתו בבית המדרש עד סמוך לחצות ממש, אז אז מיהר אל ביתו לקדש במקום סעודה, גם כדי לקיים את המעלה של 'קידוש במקום סעודה' דעת הגר"א, וגם כדי שלא יתמעט הלימוד בבית המדרש מחמתו, והיה

לאחר כשנתיים אמרתי באוזניו, כי יונים אני מקבל טעם בלימוד זה, ויום מרגיש כי טעמו ונימוקו להקפדתו על כך במיוחד היא משום שביצע יתכן לאחר כל ההתרוממות של התפילה - לאכול וללכת לישון, ואף שבאמת אין זה משתלם מבחינת הכראיות של שעות הלימוד. רבינו זצוק"ל נהנה מאוד וחיוך את הנימוק הזה, אך הפסיר: "יש לך עוד שלושים ושמונה" כשכוונתי היתה לדבריו הגמ' בע"ה (ה' ע"ב), לא קאי איניש ארעיה דרביה עד מ' שנין...

ברוח זו, מעיד תלמידו הרה"ג ר' מרדכי יהושע קרויזר שליט"א: "בבוקרו של חג השבועות, לאחר לימוד המשמר' והתפילות הממושכות, היה מעורר לחזור וללמוד ולא לילך לישון מיד, והיה אומר 'וכי לימוד של כמה שעות כל כך מעייף, ופעם חוזר כמה בחורים לביהמ"ד ללמוד עד הסעודה בצהרים, והוא השתקף עמנו והביע את קורת רוחו. לאחר מכן, בשעת הסעודה הארנו בניגונים, ובאו להודיע שהוא נמצא במדרגה בכניסה לאחד האוכל, והיה נראה שבא לזרז שיקצרו ויזדרזו, כדרכו תמיד בשבת, ולכן הפסקנו לשיי, ושלח שיאמרו לנו להמשיך לשיי ולנגן, והוא עצמו התיישב לישוע ולנגן עמנו".

ואמנם, רבינו זצוק"ל היה שב ומשנן בשיחותיו, כי מטבע התפילה שנוקב בתפילת שחרית של שבת, שכדברי הטור היה זה מכוון כנגד כדרכו של מתן תורה, שיטח הסקנו במתנת חלקו וכו', מוכח מתוכו שבכל שבת ושבת לזיכרון יש בהם מן הכח והאור של מתן תורה. ומיד כדרכו היה תובע שיהיו הדברים למעשה, כמה זה

להוסיף בכבודה של שבת – לשוב לפרק 'כירה'

אגב, תלמידו המובהק הגאון רבי אפרים שליט"א העיד, כי עמו בצוותא למד רבינו פרק כירה לכל הפחות מאה פעמים! זאת מלבד תלמידים רבים נוספים שזכו ללמוד עמו פעמים רבות פרק זה, ושאר פרקיה של המסכתא, וביחוד פרק 'כל הכלים'. בין כתביו המרובים של רבינו זצוק"ל, שהשאר אחרי ברכה, תופס מקום נכבד, חיבור גדול ומסודר על מסכת שבת, שבקרב אי"ה יצא לאור עולם.

כתוספת מתאימה למעשה זו, נעבור לעדותו של אחד מחשובי התלמידים: "כאשר התחילו ללמוד מס' שבת בישיבה והתלוננו בפניו שאין בזה 'לומדות' וכו', אמר שאינו מבין זאת, והכחיש דבריו, וביאר מה נקרא 'לומדות'.

והוסיף ואמר לי, תדע שטעם בשבת לא מתחיל מ'ר' צדוק' (שפעם ראה אותו מעין בספרו) אלא מתחיל מהגיעה במסכת שבת..."

לפני למעלה מעשרים שנה, במהלך שנת תשנ"ז, בעיצומה של שבת קודש, אירע אצל רבינו זצוק"ל אירוע לכבי קל. לאחר תקופה קצרה שוב לקה בלבו, ובשנית היה זה בשבת קודש. מעיד מקורבו באותם ימים, הרב אברהם שוורץ שליט"א: "הראש ישיבה שהיה מדקדק בכל מאורעותיו וראה בכל דבר את הנהגת ד' במדה כנגד מדה, הבין שזה מגיע לו מפני שהפחית בכבוד השבת. שמא תשאלו, במה הפחית בכבוד השבת? הסכימו ושמעו. באותה התקופה עסק רבינו בעיקר בפרק כירה שבמסכת שבת, במשך שנה וחצי עסק בפרק כירה. לאחר תקופה ארוכה של לימוד, סיים ללבן את עניני הפרק ופנה הלאה. מאותה שעה נתן אל לבו כי זה לא בא לו מפני שהפחית מכבודה של השבת בכך שהפסיק מללמוד כירה... ומה עושים? רבינו שב אל העמל והיגיעה בפרק כירה, מחדש.

מחייב שלא יעבור כל השבת בבטלה ח".
על כך היה מוסיף, שמרן החזו"א זיע"א היה אומר, כי יש דברים בסוגיות השי"ס שנהירין לו רק ביום השבת. ומפי השמועה נמסר שנטק לדוגמא את הענין של "לא חזרה שליחות אצל הבעל", שמוכן לו ביותר רק ביום השבת.

מענגיה לעולם כבוד ינחל

בהספדו הנורא אחר מיטתה של הרבנית ע"ה, הזכיר רבינו זצוק"ל בתוך הדברים, "צריכים לכבד את השבת - היתה אומרת, צריכים הרי להכין משהו בכדי לכבד, אמנם אסור לה לאכול זאת, אולם כבוד השבת אסור לו שייפגם, וכך היתה ערער שבת טורחת ועושה מיני הכנות לשבת".

רבינו נתן לבו ונפשו לכבד את השבת במאכלים המיוחדים לשבת, והיה ניכר גורל חיבתו למאכלי השבת, ובמובן היה מקפיד מדי אכלו לומר בפיו "לכבוד שבת קודש".
מספר משמשו המסור ויד ימינו של רבינו, הרב ישראל יחזקאל שלי"ט, על יום שיש האחרון, ערב שבת- זכור: "בשעות הצהריים ביקש רבינו זצוק"ל לטעום משהו. רציתי להכין לו מאכלים, אך הוא ביקש בדיוקא לטעום ממאכלי השבת, 'טועמיה חיים זכר' אמר בהתפתות. אמרתי לו שמאכלי השבת עדיין לא הגיעו, ובינתיים אולי לשיאכל מאכלים רגילים? שהיה רגיל בהם, אך הוא ביקש בדיוקא ממאכלי השבת של השבת הממששת ובאה. האצתי בחבור החשוב יחזקאל רוט שיחי' שיקח מנות ויודור להביא את מאכלי השבת המומים לראש הישיבה. לבסוף כאשר הגיעו המאכלים בשעה קרובה לשבת, אמר רבינו, "כעת מאוחר מדי, השעה כבר סמוכה לשבת, ואין כבר ענין של טועמיה..."

מאכלי השבת תפסו מקום מכובד אצל ראש הישיבה. תמיד היה מספר מאחד הגדולים, חושבני מהסי"ק הגרש"א אפלנדר זצ"ל שהעריך וייקר את האוכל של שבת לאחר השבת, והיה מקפיד לאכול ביום ראשון וגם ביום חמישי את מאכלי השבת שנותרו.

פעמים שהאוכל של שבת לא היה במיטבו ביום שני או שלישי... היינו מעירים לו בעדינות כי מוטב שהאוכל ייורק לאשפה. 'אבל זה אוכל של שבת' הסה אותו ואמרתי לו שהכירה מכוסה היה נהוג כי את האוכל היו מגישים

אל הסמוכים על שולחנו לפני כל אחד ואחד כמנה אישית. מפני כבודם של המאכלים היה מקפיד מאוד על כך שהטועמים על שולחנו לא ישיארו בצלחתם מן האוכל, שכן אין זה כבוד מאכלי השבת.

כמו כן היה מעיר לאלו הממונים להגיש אל השולחן שלא ירבו בכמות הניתנת, באומרו שאף כי אין אנו במדרגת הצדיקים שלא היו מניחים כלל ממאכלי השבת, אולם להשאיר בצלחת בודאי הרי זה ביוון (מפי מקורבו הה"צ ר' אברהם אריה פופקא שלי"ט א").

היה מוצר וכואב על חילול כבוד השבת, כפי שמאכלים אלו מוגשים בהודמוניות אחרות. בתקופת לימודי בישיבה היה נהוג כמו בישיבות אחרות, שבארוחת הצהריים של יום שיש היו מגישים צ'ולנט. משנודע לרבינו על כך, למרות שמעולם לא התערב בסריד האכילה והשתיה בחדר האוכל, ביקש לבטל זאת לאלתר, ולהחליף את התפריט, באמרו 'מאכל זה הוא של שבת'.

אף בעיצומה של שמחת נישואין, הביע תמיהתו וכאבו באוזני תלמיד קרוב, 'הבט וראה את האוכל הנעים בקצרות הכר', האם אין זה חילול כבוד השבת בעיניך?! הלא מאכלים אלו - הקוגעל והצ'ולנט, מיוחדים ומקודשים לשבת!

אותו תלמיד נקרא בהזדמנות אחרת בחשאי. בקשה שטוהה היתה בפיו של רבינו: המתלים בבית המדרש, המרוחקים ממקום מושבו של רבינו, מאוכלסים בכל מיני חפצים ושקיות. אין זה ראוי לכבודה של שבת מלכתא. אנא תדאג להעבירם למקום הראוי להם. (מפי בעל המעשה, תלמידו הה"צ ר' לוי יצחק בטיט שלי"ט א").

חרדה מכל חשש מכשול

בשיחתו לבטאון עולם התורה, סיפר אחיו הגאון רבי מאיר שמחה שלי"ט א': הוא היה דוגמא חיה של חרדה נוראה מכל חשש מכשול ח".
לפני מספר שנים הוא היה בביתי בשבת, היה זה לרגל הוצאת ספרי 'אמרי שמחה'. עבר שבת הוא ראה את מוקדי העמדת התבשילים על האש, והבחין שליד הכיריים של הגו נמצאת דלת המרפסת. כאשר ראה זאת רבינו שאל בחרדה גדולה, אם אין חשש בפתחת הדלת שהאש תיכבה בשבת, וכל גופו היה רועד ומרתת כששאל בפחד על חשש זה (שהוא למעשה ספק גרמא בלבד) עד שהרגעתי ואמרתי לו שהכירה מכוסה היטב, ואין חשש שהאש תיכבה.

מספר תלמידו הר"ג ר' חגי ישורון שלי"ט א', פעם כאשר אכל בסעודת שבת נשארו עצמות בצלחתו ליד האוכל, ואחד מן המקורבים ניסה לקחתם, רבינו ניסה למנוע ממנו והלה לא הבין את רצונו. רבינו נודע בקול אדיר "שבת", שכן היה זה איסור בורר.

אירע לפני כמה שנים שרבינו זצוק"ל שבת בבני ברק, והתפלל קבלת שבת בביהכ"נ'ס 'תפארת נחמן'. במקום נכחו המון רב גם מן המתפללים וגם אורחים, עמדתי באמצעיתו של בית המדרש הגדוש, ולפתע שמתי לב שרבינו מבין לכיוונו ומסמן לי לעזוב את אחיזת ידי בזקני מחשש תלישת שערות. כיוצא בזה אירע פעמים הרבה לתלמידים שונים.

קריאת התורה - כנתינתה מסיני

בשיחותיו ובמשאותיו היה מרבה לעורר על הענין הנשגב של קריאת התורה, שמוכא בפוסקים שצריך דיוקא, שלושה, "כפי שניתנה התורה בסני", ואמר שקוראים את הקריאה בספר תורה כשר שנכתב לשמה עם התגים וכו', וצריך להרגיש בשעת קריאת התורה כנתינתה בסני. כיוצא בזה התבטא כמה פעמים, היאך אפשר לשמוע קריאת התורה בספר בראשית ואל לא 'שרים' יותר, הרי זה ספר הישר! מנהגו של רבינו זצוק"ל היה להאזין לקריאת התורה מתוך חומש 'מקראות גדולות' גדול, עם כל המפרשים, אולם עיניו היו נתונות ואוזניו היו כרויות לדברי התורה בעצמם, אש-דלת.

פעם סיפר על המהר"ל דיסקין זיע"א שהיה נוהג בדיוקא להקשיב לקריאת התורה מתוך חומש אשר יש בו רק את הפרשיות עצמם ללא פירושים כלל, כדי שיהיה מרוכז כראוי בהקשבה לתיבות התורה בעצמם.

רעוא דרעיון - 'עולמך תראה בחי''

בעידן רעוא דרעיון, לאחר שקיעת החמה ביום שבת קודש, מתכנסים ובאים תלמידי הישיבה הק', ועוד רבים רבים צמאי דעת אלוקים, לקבל לקח ולהתרומם טפח מעל גבי הקרקע. תחילה היה פרוט רבינו זצוק"ל באמיתו וזמור לדוד ד' רועי לא אחר, וכופל ולרוב אף משלש

המזמור בנעימה עתיקת יומין, ולאחר מכן היה אומר ברגשי קודש את המזמור "ידך נפש בונטא הישן המקובל מקדמת דנא לללא השינויים והתיקונים המופיעים בסידורים הנפוצים". בעתות צרון נדירים זימר רבינו עם הציצור את המזמור הפרוע 'ק-ה אכסוף נועם שבת' מהרה"ק רבי אהרן מקרלין זצוק"ל.

במשך התקופות היו שינויים באופי ובצורה. ידמי קדם, עת באו התלמידים מרחוק למענו ברחוב גשר החיים, הן מהישיבה הק' והן מישיבות שונות, היה רבינו זצוק"ל נושא ונותן עמם בדברי תורה מעיני הפרשה בפשט ובעומק, והיה חורו הרבה מדברי רבינו האור שמח' בספור 'משך כחמה', שחיבה יתירה הייתה נודת לו.

עם השנים, רבינו זצוק"ל החל באמית מוסר והתעוררות, ונימוקו עמו כפי שהתבטא, כי הינו חש שאלו הם הדברים שיביאו תועלת לתלמידים. צורת אמירת השלחות ותוכנם השתנה מעת לעת, היו תקופות שהשיחה נאמרה תוך כדי הסעודה, והיו תקופות שהבחורים נכנסו רק לאחר ברכיו המזמור. ההלכות נפתחים, האוזניים כרויות לכל יאבדו שום הגה, והענינים אינן בשעות מהביט. הכל יודעים סגולות של הזמן, אך זמן זה הוא למעלה למעלה מעל הזמן והמקום. זמן של 'לעתי לבוא'. 'טועמיה חיים זכר' - כבר עתה, 'מעין עולם הבא', וכפי שכתב רבינו בכתב יד קדשו, 'וכמה זה נורא למתבונן להתעורר בתפילה, שאנו אומרים וממחישים את העתיד לבוא ביום ההוא, והעתיד כבר בהווה, וזו חכמה התפילה לא לקלאש מעלה אשר טועמים מעין עוה"ב, כי אם לכל אחד ואחד, ובדאי שהרבה יש לקבל בזה שפע קודש באיזה בחינה מעין עוה"ב, ואשר זה התכלית אשר עליו יאמר איזהו כן עוה"ב, כידוע דהיינו לא רק חלק לעוה"ב, אלא עולמך תראה בחי'".

ובמאמר מיוחד שנשא בפני בני הישיבות אודות קדושת השבת אמר: ...ושבת במנחה זה יום שכולו שבת. ובעניי אני אומר, שדבר זה מפורש בתפילה, שהרי אנו אומרים בכל יום פסוק בזכירה, 'וזה ד' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד', ואמרו ע"ז במ" (פסחים נ"ב) שבעולם הזה אין שום אחד, כי נכתב הו"ה ונקרא אדני', ולעתיד לבוא יהיה מנחה של שבת שאנו אומרים 'אתה אחד ושמן אחד', מפורש שאנו עתה מעין עולם אחד.

מעיד הגר"א סגרה שלי"ט א':

"פעם שבת רבינו זצוק"ל בעיר פתח תקוה בשמחה של תלמיד, וכיכדו אותו לומר שיחה לפני מערים במוצאי שבת. לפני השיחה ישב ולמד מסכת זבחים בסדר לימודו, וניסיתי לגשת אליו לשאול משהו בלימוד. בלי להרים את ראשו מן הגמרא, סימן לי רבינו שעשוי אין זה הזמן, ומיד לאחר מכן מסר מערכה שלמה ומקיפה בביאור מזמור שיר ליום השבת."

ציאות השבת

ה'הבדלה' היתה נערכת ברוב עם, כל בני הישיבה הקדושה, ע"י רבינו ז"צ, בקול רווי געגוע ודביקות של פרידה. במתניות יתירה היה מוציא את התיבות מפי, כאשר הכוס המלאה על גדותיה ניצבת זקופה בידו. פניו שהאדימו דרך קבע, מאירות באור האבוקה הגדולה, ונישאות אל על בתחינה ממושכת. רבינו זצוק"ל נראה היה כלועס את המילים, וכל שהוא ממשמש בהם מוצא בהם טעם.

תיכף לאחר ההבדלה, היה מתקיים העצה המשנית הקבוע, והיה מתארך הרבה כשיעור שלושת רבעי השעה. מיד היה שותה שתי חמה, כשהוא מדיש 'חמין במוצאי שבת מלוגמא' (שבת ק"ט ע"ב).

מפי כמה תלמידים נמסר על קפידתו של רבינו זצוק"ל שלא לעשות מלאכה דאורייתא טרם אכילת סעודת מלוא מלכה, וכך שמע מפי הרה"ר ר' יחיאל שוטנברג שליט"א.

נשמע מפי הרבנית וולס שתחי', שבימי הקיץ, מיד לאחר הבדלה, שיעור המשניות הקבוע וסדרי הלימוד הנוספים בביתו. מן החצות לילה, היה רבינו מגיע אל ביתו וסועד סעודת מלוא מלכה. בשנה האחרונה, תיכף לאחר שסיים, היה יושב ולומד ללא שוטנברגים ומינות, ולא היה זו ממקומו ארבע שעות, כך מדי

את המסופר על רבינו הגר"א בספר 'אור חדש', "ושמעת שפעם אחד בא אליו תלמידו הגר"ח מולאז'ין במוצאי ש"ק ושאל ממנו רבינו אם אכל סעודת מלוא מלכה, והשיב לו שכעת אינו בקו הבריאה ומתיירא שלא יזיק לו, על כן היקל לקימה בעונת דבש. שחק ממנו רבינו וצויה לו לקיים חיכך הסעודה בבית רבינו" [רבינו הוסיף להטעים כי פשר צחוקו של הגר"א היה, הרי מדברים כאן מצווה, ומה יש לחשוש מנוק].

ליום שכולו שבת

רבינו זצוק"ל בכמה משיחותיו בשנים האחרונות הדגיש כי 'שבת קביצא וקיימא' (חולין ק"א ע"ב), השבת היא קבוצה ועומדת, ועם ישראל חוזר למקומו בשבת כבן השב אצל אביו, וזהו הענין המיוחד שמצניע בשבת שהיא זמן של תשובה, לשוב למקומו אצל אביו.

ונהג שמשו של רבינו הקדוש זי"ע"א המאירה מתחילת העולם ועד סופו וזרחה והפציעה ביום הכיפורים תרצ"ב, יום 'שבת שבתון', ועלתה נשמתו בסערה בעיצומו של ליל שבת קודש ט' באדר תשע"ח. שבה אל בית אביה, למתיבתא דרקיציא, ליום שכולו שבת ומונחה לחי העולמים.

נתינתה כן נטילתה

סיפרו תלמידיו ומקורביו רבינו, שמאור התפעל והתרגש מכך שירידו ורעו הגדול, החסיד שככהונה, הגאון הגדול רבי חיים קמיל זצוק"ל בלחץ לבית עולמו בליל שבת, ביום פורים דמוקפין שחל בשבת. וכאשר דרשו מפי, ממה כ"כ התפעל, הגיב: "יומא ונשמתא, יומא ונשמתא".

לפיכך ודאי בנותן ענין להצעת מתן הדברים המרטיטים שאמר רבינו לפני מיתו, וכמה מתאמים הדברים כאן:

"הקב"ה לקח תורה בחזרה לשמים, והוא השריפה אשר שרף ד', ואם מתבוננים בתאריך שהיתה הבשורה הנמראה, בימים של קבלת התורה מאברהם, שעד הזמן של מרדכי הצדיק היה מודעה רבה לאורייטא, היתה טענה שכפה הר כגייתא, עד שהגיע זמן של 'הדר קבלוה באהבה' ובטלה המודעה."

בדאי שהזמן הזה של ה'נטילתה' זה לא במקרה, בליל דיוזם של החמישה עשר, בזמנים של התקף של 'קבלוה מאהבה'. שמענו שהגאון החסיד שככהונה נסתלק בשבת קודש קדשים. 'נטילתה כנתינתה' והכל

מודים שבשבת ניתנה תורה. רבי חיים היה שייך לזה. מי שראה אותו בשבת היה מבין ורואה את אור פניו. וזה בהכרח כל כך הרבה תורה, זה ה'טרח בערב שבת' הכי גדול שיכול להיות. רבי חיים ניטל בשבת, חזרה שליחות רבי חיים, והוא יכול לומר לקב"ה 'עשיתי שליחותך'. האדם שליח בעולם הזה, זה הכל לא בתחבולות מיוחדות, יגע ועמל, יגעת ושאתר נאמן, תורה שבעל פה שזה עיקר הברית, וזה רק בעמל, וזהו נטילתה כנתינתה, בזמן הקיימו וקבלי וזבזמן השבת!"

רבינו זצוק"ל מוליה חזי לבאר לנו את סוד הסתלקותו הטמירה והנעלמת בליל שבת קודש פרשת תצוה-זכור, בחודש אדר שבו הדר קבלוה באהבה. כפי שהעיד נאמן ביתו הרה"ר ר' דוד בירדמן שליט"א, הרי שביום שישי האחרון, אחר שהרופאים בדקוהו, התבטא עם כניסת השבת: 'ברוך ד' שובכים לנפשות קידוש, ברוך ד' שובכים להיכנס לשבת'.

נוהג היה רבינו זצוק"ל לשנות שמונה פרקי משניות דבר יום כימו. ביום שישי האחרון מחמת חולשתו הרבה למד רק שני פרקים. ושוב בליל יום השבת לאחר הסעודה ביקש את ספר המשניות ובמאמץ איתנים השלים לחם חוקו, בהפסירו בסיפוק, וראים שמוצאי להתעצל.

"יום ערב שבת היה זמן קידוש ויקדש ויקרא... ציתת נשמתו בברא אלוקים יוצר וצר צורה" (קצת 'אורי הלבנך').

דיון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם

סיפר מקורביו הכיבוי, הגאון רבי מרדכי יפה שליט"א, שרבינו זצוק"ל בענותותו היה מתאונן על כך שלמרות שהוא מרבה לדבר בישיבה על מעלת השבת, הינו מסופק האם יש מכך תועלת. "אמרת לפניו, הראש ישיבה, כל אחד שדרך כאן על מפתח הישיבה, השבת שלו מרוממת יותר..."

רבינו הקדוש, זכותך יגן עלינו ועל כל ישראל. זכינו לשהות במחיצתך, ולהתענג על שבתות קדושות ומרוממות בארבעת אמותיך. טעמנו, יקנו, דישנו את עצמותנו, שאננו אל נשמחנו, אך בורא, ללא שום ספק: בתוך, בפנים, בלפני ולפנים, בקודש הקדשים - לא ננחנו.

"עמיא וטמירא ולא מילתא אורשא. ואלין מיליא יהון לרקייעיא" (אסדר לסעודתא' מהארי' וי"ל).